

Reptielenmonitoring Regelbergen 2016

Het kalenderjaar 2016 is het dertiende opeenvolgende jaar dat ik de Zuidoostelijke Regelbergen reptielen monitor, en sinds 2011 ook de andere fauna inventariseer. De winter was zeer zacht met veel zonuren. Ook het voorjaar begon zonnig, maar aanvankelijk nog relatief koel, gaandeweg het voorjaar viel er steeds meer neerslag in soms heftige buien. Al met al werd het voorjaar erg nat en dat bleef aanhouden tot in de eerste helft van de zomer. De zomer zelf werd geleidelijk warm en de nazomer was zelfs erg droog te noemen. Niettemin gaat 2016 in als één van de natste en warmste jaren ooit gemeten. Medio oktober is de nattigheid weer ingetreden en is het reptielenseizoen vrijwel voorbij. Met name de nattigheid is een na-ijleffect van El Niño.

Dit jaar stond, naast reptielenmonitoring, vooral in teken van het schrijven van een artikel met Wim de Wild voor het tijdschrift RAVON, waarin we de effecten van het optimaliseren van twee voormalige kapvlakten op reptielen analyseren. Eén van deze kapvlakten ligt ten zuiden van Regelbergen. Hiervoor heb ik in april een week op de Veluwe vertoefd, en heb ik ook een aantal losse dagen in de zomerperiode rondgezworven in nabij gelegen heidegebieden. Ook de hiertussen gelegen open bossen zijn bezocht om zomerhabitats van de adder op de Regelbergen en omgeving te achterhalen. In de andere deelgebieden lopen andere RAVON- & SBB-vrijwilligers al jaarlijks rond voor reptielenmonitoring. De focus lag dan ook vooral op adderonderzoek. Niettemin zijn wel alle andere soorten fauna

genoteerd. Behalve reptielen zijn ook veel amfibieën, (grote) zoogdieren en vogels gezien. Al deze extra inspanningen hebben er toe geleid dat één telronde op de Zuidoostelijke Regelbergen in het najaar niet is uitgevoerd, waarmee het totale aantal telronden dit jaar op zes blijft steken. Deze zes dagen waren overigens allemaal goede waarnemingsdagen, waardoor een goed beeld van 2016 is verkregen.

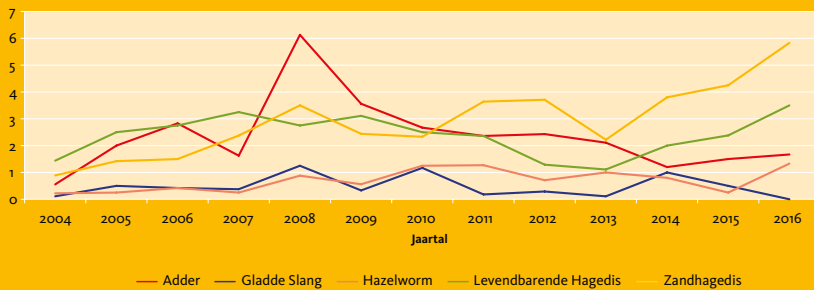
Andere omstandigheden die een rol konden spelen op de reptielen waarnemingen in 2016 betroffen de volgende factoren:

- De Noordoostelijke Regelbergen zijn dit jaar eindelijk weer eens gevrijwaard van heidebranden. Sinds 2009 kon dat alleen van het kalenderjaar 2012 worden gezegd. Hopelijk krijgt dit deelgebied eindelijk de kans zich verder te herstellen tot een waardevol en geschikt reptielengebied. Wat betreft de andere fauna: de veldleeuwrik is er dit jaar in elk geval (helaas) niet meer gezien of gehoord, waarschijnlijk door de voortgaande successie van de vegetatie. Mogelijk dat sommige stukjes ook al weer wat geschikter waren voor reptielen, echter dit deelgebied is in 2016 niet bezocht, dus dat valt niet met zekerheid te zeggen.
- Het wild zwijn was de laatste jaren behoorlijk actief op de Regelbergen, vooral in 2015. Dit jaar werd regelmatig één ever aangetroffen, maar het aantal woelplekken op de Regelbergen is nauwelijks toegenomen. Verder zijn opvallend vaak reeën en edelherten in het veld

Zuidoostelijke deel van de Regelbergen. (Foto: Wilco van den Berg)

Gemiddeld aantal per soort per veldbezoek

Zonnende zandhagedis. (Foto: Wilco van den Berg)

waargenomen, ook in de andere nabij gelegen gebieden. Heidehaantje en meikever lijken voorlopig uit het gebied te zijn vertrokken.

- Qua flora zijn vooral vuilboompjes op de Regelbergen erg belangrijk voor adderhibernacula. De oude vuilboomopstanden op de Regelbergen kwijnen al jaren weg, maar de laatste paar jaar ziet men steeds vaker nieuwe jonge vuilboompjes opkomen. Aanvankelijk eerst aarzelend, maar dit jaar lijkt deze ontwikkeling zich goed door te zetten en groeien de boompjes verder op. Mogelijk is dat ook het gevolg van de zwijnenactiviteiten en misschien zelfs door het effect van de heidehaantjes. De jonge vuilboompjes groeien soms in door heidehaantje kaalgevreten struikheide, en soms in door wilde zwijnen omgewoelde pijpenstroplakken. Maar soms groeien deze jonge boompjes op moeilijker doorgrondbare plekken. Deze ontwikkeling lijkt zich in mindere mate ook te voltrekken op de kapvlakte.

Wat betekenden al deze bovengenoemde factoren voor de reptielen in 2016?

Dit jaar zijn de Zuidoostelijke Regelbergen zes keer bezicht. Daarnaast zijn in het voorjaar en in de zomermaanden een paar andere deelgebieden op en nabij de Regelbergen veelvuldig geïnventariseerd.

- **Adder:** de geleidelijke afname van waargenomen adders zette voor het tweede opeenvolgende jaar gelukkig niet door. In het voorjaar werden wederom weinig adders gezien. De nazomer was echter redelijk goed te noemen. Vooral hoopgevend was dat deze nazomerse adders vaak half volwassenen en subadulten betroffen. Uit het adderonderzoek blijkt ook dat het vrijwel allemaal niet eerder waargenomen individuen betreffen. Is een nieuwe generatie dit deelgebied aan het bevolken? De tijd zal het leren. Wat dit vermoeden versterkt, is dat in de aangrenzende en tot heidecorridor geoptimaliseerde kapvlakte redelijk veel adders zijn waargenomen. Hiermee wordt een eerdere getrokken conclusie onderstreept dat de Regelbergse adders onderdeel zijn van de grotere meta-

populatie in Boswachterij Kootwijk en dat natuurlijke af- en toenames in verschillende deelgebieden normaal zijn.

- **Levendbarende hagedis:** het voorzichtige optimisme rondom de op de Regelbergen herstellende levendbarende hagedis maakt nu even plaats voor een juichstemming. Nog nooit eerder werden op Regelbergen zoveel levendbarende hagedissen gezien als in 2016. Op de kapvlakte oogt het aantal levendbarende hagedissen de laatste vier jaar stabiel (De Wild & Van den Berg, *in prep.*). Het herstel lijkt zich dus echt door te zetten. Een goede verklaring hiervoor is lastig aan te geven, maar misschien reageert de soort onder andere positief op de zich herstellende vuilboomopstanden.
- **Zandhagedis:** deze hagedis blijft het goed doen op de Regelbergen en bereikte dit jaar wederom een nieuw record in het gemiddeld aantal waarnemingen. Waarschijnlijk profiteert de zandhagedis van de veranderde, droger geworden vegetatiestructuren, waarbij ook meer kale plekken zijn ontstaan, hetgeen gunstig is voor de ei-afzet. Interessant is om in de komende jaren te zien of de zich herstellende vuilboomopstanden de toename van de zandhagedis gaat afbuigen.
- **Gladde slang:** tijdens de monitoringsronden zijn voor het eerst geen gladde slangen op de Regelbergen gezien. Ook tijdens de losse inventarisaties zijn maar zeer sporadisch gladde slangen aangetroffen. En dat terwijl ook veldbezoeken zijn afgelegd tijdens op het oog geschikte dagen (broeierige en/of (half)bewolkte dagen). Waar is deze slang gebleven?
- **Hazelworm:** na een dip vorig jaar zijn in 2016 weer veel hazelwormen gezien. Ook op de kapvlakte zijn tamelijk veel hazelwormen gevonden. Dit komt wellicht mede doordat verschillende veldbezoeken plaats vonden op dagen met voor hazelwormwaarneming geschikt weer. Maar ook de wilde zwijnen activiteiten lijken dit jaar niet te zijn toegenomen, mogelijk ook gunstig voor hazelwormen. Daarnaast zijn op het vorig jaar door SBB afgesloten mountainbike-pad langs Regelbergen weer verschillende hazelwormen aangetroffen, waaronder mannetjes in

Adderman. (Foto: Wilco van den Berg)

bruidskleed, namelijk met prachtige kleine blauwe vlekjes!
Hulde aan Staatsbosbeheer!

- **Ringslang:** deze soort is dit jaar niet aangetroffen op de Regelbergen. In het voorjaar is de soort wel gezien in een nabij gelegen deelgebied.

Aanbevelingen voor de terreinbeheerder

Aan Staatsbosbeheer Veluwe kunnen de volgende aanbevelingen voor wat betreft het beheer van de Regelbergen voor de komende jaren (t/m 2020) worden gegeven:

- Geef de Regelbergen komende jaren rust. Geen grootschalige beheeringrepen meer, laat de natuur zich in de open en halfopen gebiedsdelen in elk geval de komende vijf jaar in alle rust ontwikkelen.
- Beperk kleinschalige beheeringrepen alleen tot het weghalen van vliegdenen in de plagstroken van Regelbergen kapvlakte/heidecorridor en laat daarbij altijd een paar individuele en een paar kleine groepjes vliegdenen staan. Hetzelfde geldt voor de gehele Regelbergen als het om berkenopslag gaat.
- Laat ook solitaire grote berken staan. Er dienen verder op de heide niet al te veel eiken te staan. Op de Zuidwestelijke Regelbergen zouden enkele eiken in de komende nazomers gefaseerd mogen worden gekapt. Of liever nog: geringd.
- Wilde lijsterbes, vuilboom, hulst en jeneverbes dienen altijd gespaard te blijven.
- Wat betreft de Amerikaanse vogelkers: ontzie deze soort op enkele plekken als het gaat om solitaire struiken van maximaal twee meter hoog de komende paar jaar. Hoe gek het ook klinkt: deze soort kan helpen om in aangetaste reptielenhabitats weer snel variatie in structuur van het heideterrein aan te brengen, en middels schaduwwerking zorgen voor een voor reptielen gunstige gradient in

luchtvochtigheid. Nadeel is dat dergelijke struiken wel zaadbronnen zijn en zich gemakkelijk vermeerderen. Uiteraard dienen Amerikaanse vogelkersen die in grote aantallen dicht op elkaar staan wel aangepakt te worden, zoals bijvoorbeeld halverwege op de westzijde van de kapvlakte.

- Als komende winter weer een houtoogst plaats vindt in de bossen: ontzie dan de bosranden en vooral ook de heide. Stapel hier niet grote stapels geoogste stammen op. Hierdoor gaan lokaal voor reptielen geschikte goed ontwikkelde (struik)heidevegetatie verloren.
- Spaar tijdens houtoogsten in de toekomst ook zo goed mogelijk bosbodems met rijk ontwikkelde bosbesvegetaties en bij voorkeur die plekken die afgewisseld worden met belangrijke pijpenstro- en pitruspallen. Dit zijn potentiële of mogelijk al reeds geschikte zomerhabitats voor de adder. Hoewel de soort in 2016 op dergelijke plekken niet is waargenomen, werden er wel levendbarende hagedissen en hazelwormen gezien. Deze twee soorten zijn net als de adder zogenaamde koude tolerante reptielen.
- Houdt de recreatiestromen in de gaten en reguleer deze wanneer nodig en mogelijk is, zoals ook gedaan is met het mountainbike- en ruiterspad bij Regelbergen.

Wilco van den Berg